

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Det tredelade föräldraskapet

- En kvalitativ studie om diskurser och samverkan i JO-beslut.

Emma Jerkesten & Elvira Paulsson

Kandidatuppsats SOPA 63

VT 2022

Handledare: Maria Bergendal Arvidsson

Abstract

Authors: Emma Jerkesten & Elvira Paulsson

Title: *Out-of-home placements - A qualitative study of discourses and cooperation in JO decisions*

Supervisor: Maria Bergendal Arvidsson

Assessor: Tove Harnett

The aim of this study was to shed light on the cooperation between biological parents, foster parents and the social services regarding when a child is placed according to LVU, Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, by examining how participation and cooperation is presented in decisions made by JO (Justitieombudsmannen). This cooperation between these three parties is called the three-way parenting or out-of-home placement and has been a starting point for the study. The method chosen for this study was qualitative document analysis and eleven JO-decisions has been analyzed. In analyzing our results, the social constructivist perspective with a focus on discourse were implemented to find patterns in how cooperation and participation was constructed. Also how the best interest of the child was expressed and considered in the decision-making. The concept of a out-of-home placement was not expressed frequently in the JO-decisions but it was still described in other words. This study found that both foster parents and biological parents express that cooperation is hard. Biological parents feel diminished in their parenting role. If possible, to the situation, "the three-way parenting" or out-of-home placement method could be used as a way of working when children are placed in a foster care. Closer cooperation between the parties can amplify the best interests of the child and help all parties to be developed in this particular case.

Key words: *out of home placement, participation, cooperation, three-way parenting, best interest of the child*

Inledning	8
1.1. Problemformulering	8
1.2. Syfte	9
1.3. Frågeställningar	9
1.4. Bakgrund	10
1.4.1. Det tredelade föräldraskapet	10
1.4.2. Barnets bästa	10
1.4.3. JO-beslut	11
1.4.4. Strukturen på JO-beslut	11
1.4.5. Lagen om vård av unga - LVU	12
1.4.6. Socialtjänstlagen - SoL	12
1.4.7. Vem gör vad i ett LVU-beslut	13
1.5. Arbetsfördelning	13
2. Kunskapsläget	13
2.1. Biologiska föräldrar och familjehemsföräldrars delaktighet	14
2.2. Samverkan	18
2.3. Rättigheter	20
3. Teoretiska utgångspunkter	22
3.1. Socialkonstruktivistiskt perspektiv	22
4. Metod	24
4.1. Metodologiska överväganden	24
4.2. Urval och urvalskriterier	25
4.3. Metodens tillförlitlighet	26
4.3.1. Pålitlighet	26
4.3.2. Trovärdighet	27
4.3.3. Överförbarhet	27
4.3.4. Bekräftelsebarhet	28
4.4. Bearbetning och analys	28
4.5. Etiska överväganden	30
Resultat och analys	31
5.1. Socialtjänstens rättigheter och skyldigheter	32
5.2. Biologiska föräldrarnas delaktighet	34
5.3. Samverkan mellan socialtjänst, familjehem och biologiska föräldrar	36
5.4. Barnets bästa i JO-beslut	38

Avslutande diskussion	41
Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform Socialtjänstlag (2001:453)	45
Bilaga 1	47
Kommunallag (2017:725)	47
Socialtjänstlag (2001:453)	48
Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	50

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Årligen placeras ett flertal barn i olika familjehem och behandlingshem runt om i Sverige. En del med förhoppningen om att få återförenas med sina biologiska föräldrar. Andra med hoppet om en bättre vardag och chans till att utvecklas som ett barn ska göra. Socialstyrelsen (2021) har presenterat statistik som visar på, under år 2020 fick 27 300 barn heldygnsinsatser någon gång under året där den vanligaste placeringsformen är familjehem.

I en grundbok i BBIC beskriver Socialstyrelsen (2018) det tredelade föräldraskapet där socialsekreterare, familjehemmet och de biologiska föräldrarna är tre viktiga aktörer i det placerade barnets liv. En trygg uppväxt för barnet med god anknytning till de biologiska föräldrarna som främjar barnets utveckling är viktigt att förhålla sig till i det tredelade föräldraskapet. Om förutsättningarna finns bör målet vara en återförening med de biologiska föräldrarna. Barnets bästa är i fokus och de tre parterna behöver ha goda förutsättningar för samverkan ska fungera och fokuseras på barnets bästa. I en lagrådsremiss från Regeringen (2022) framgår det angående händelsen gällande Esmeralda, Lilla hjärtat, har Regeringen nu sett över lagen och lägger fram förslag till lagändring för att säkerställa barnets bästa när en LVU-placering upphör. Lagförslaget innefattar lagändringar för att stärka principen om barnets bästa och säkerställa trygghet, säkerhet och stabilitet för placerade barn. Lagändringarna innebär i korthet, där företeelsen bakom placeringen ska vara förändrad under en längre period och på ett hållbart sätt. Socialtjänsten får en skyldighet, där de kan överväga flyttningsförbud för att göra det möjligt att hindra en plötslig hemflytt. En vårdnadsöverflytt ska tidigareläggas från tre år till två år efter en placering är gjord. Skulle en hemflytt bli aktuellt, införs en skyldighet för socialnämnden att göra en uppföljning kring barnets situation samt socialtjänsten får behörighet att besluta om drogtest för föräldrar och vårdnadshavare inför umgänge och när placeringen ska omprövas (ibid). Lilla hjärtat som hon kallas eller Esmeralda som hon heter var en flicka som endast några dagar gammal blev omhändertagen enligt LVU (Holmberg Karlsson 2021). Strax innan sin tvåårsdag överklagade de biologiska föräldrarna och ville att LVU-domen skulle upphöra. Kammarrätten beslöt trots motsättning från socialnämndens tidigare råd och en dom i förvaltningsrätten att Esmeralda skulle tillbaka till sina biologiska föräldrar och ett drygt halvår senare påträffades flickan död i föräldrarnas bostad. Dödsorsaken uppgavs av rättsläkare vara en

huvudskada, i kombination med undernäring samt narkotiska preparat som har påverkat hennes medvetande och andning.

Utifrån Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, har barnets betydelse i samhället blivit mer aktuellt. Det som är barnets bästa ska avgöras i varje enskilt fall och med hänsyn till barnets egna åsikter och erfarenheter betraktat till barnets mognad och ålder. Barn behöver skyddas och ha lika rättigheter oavsett bakgrund (Sveriges riksdag, 2018). Mot bakgrund av bland annat *barnkonventionen*, *barnets bästa och lilla hjärtat* ser vi det tredelade föräldraskapet som ett aktuellt och viktigt ämne att fördjupa oss i.

Sett till det sociala arbete gällande rättigheter kring ett barn finns det olika lagar att förhålla sig till. Den övergripande lagstiftningen utgå från i det sociala arbetet är Socialtjänstlagen, SoL (SFS 2001:453), som syftar mer till frivillighet hos den enskilde individen jämfört med lagen om vård av unga, LVU (SFS 1990:52) som är en tvångslag. Den vanligaste placeringen för ett barn är enligt SoL. Presenterat av Socialstyrelsen (2021) var det under år 2020 cirka en tredjedel av alla placeringar enligt LVU.

Socialtjänsten har i sin tur en styrande myndighet som kan behöva se över en del ärenden då det har blivit fel i myndighetsutövningen som Socialtjänsten bedriver. Då finns JO (Justitieombudsmannen) till för granskning och möjligen ge kritik till förbättrat arbete.

1.2. Syfte

Syftet är att belysa hur samverkan tar sig uttryck i det i det tredelade föräldraskapet avseende LVU-placerade barn genom att undersöka hur det framställs i JO-beslut.

1.3. Frågeställningar

1. Vilka mönster konstrueras i JO-beslut som tyder på samverkan och professionellas handlingsutrymme?
2. Hur utformas barnets bästa i de lagar som är relevanta JO- beslut enligt LVU?
3. Vilka för- och nackdelar med samverkan framkommer i resonemangen?

1.4. Bakgrund

Då analysen kommer utgå från beslut skrivna av JO och dokument av Socialtjänsten, vill vi börja med att förtydliga begrepp och strukturer. Detta för att vidare kunna citera och analysera besluten. Vi anser att det har en betydelse för analysens förståelse att här gå igenom uppbyggnaden av hur ett beslut från JO ser ut. Beslut skrivna av JO kopplar även in aktuella lagar som i sin tur är länkade till det sociala arbetet. Vi kommer också övergripande gå igenom de lagar som är väsentliga för det tredelade föräldraskapet.

1.4.1. Det tredelade föräldraskapet

Det tredelade föräldraskapet är ett begrepp inom det sociala arbetet som syftar till samverkan kring ett barn. Socialstyrelsen (2020) beskriver behovet av en välarbetad genomförandeplan för att skapa en tydlig bild kring ansvar och roller när ett barn ska placeras. Planeringen ska avse de som ger vården (familjehem eller behandlingshem), vårdnadshavare, socialtjänst samt övriga verksamheter. Arbetssättet BBIC (Barnens Behov I Centrum) beskriver det tredelade föräldraskapet som en samverkan mellan, socialtjänsten, de biologiska föräldrarna och familjehemmet eller ett hvb-hem och personalen som kommer i kontakt med barnet (Socialstyrelsen 2018). Det handlar till största del om att skapa en välfungerande samverkan mellan dessa tre parter, där de tillsammans kan skapa så goda förutsättningar för barnet som möjligt. En annan del i det tredelade föräldraskapet är att kunna stötta de biologiska föräldrarna i deras föräldraroll i samverkan med andra.

1.4.2. Barnets bästa

Barnkonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter artikel tre handlar om barnets bästa. Alla beslut som rör barn utförda av sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ ska ha barnets bästa i beaktning. Barnet har rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för säkerställandet av dess välfärd och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet efterlevs och upprätthålls (UNICEF.se). Första Januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag i syfte att förstärka barnets rättigheter i praktiken och i den offentliga verksamheten (Kunskapsguiden, 2020). Barnets bästa innebär bland annat att låta barnet, så långt det är möjligt sett till ålder och mognad vara med i frågor som rör dem. En

ökning av barnets delaktighet i frågor som rör en själv, kan främja barnets motivation, hälsa och utveckling hos barnet. När barnets version och upplevelse hörs ger det en chans för till exempel socialtjänsten att förstå och tillgodose barnets behov och önskemål. Barnets bästa är inte endast viktigt ur ett rättsligt perspektiv sett till lagar och barnkonventionen, utan kan också hjälpa oss att hjälpa barnet om vi är uppmärksamma och tillmötesgående. Arbeta för barnets bästa och ta beslut i enlighet med det är inte alltid enkelt och en självklart process. Aspekter att ta hänsyn till är vetenskap och beprövad praktik, närståendes och yrkespersoners kunskaper om barnet samt barnets egna önskan och uttryckta behov. Tidigare nämnt är att barnet ska ha rätt till delaktighet och för det ska vara möjligt måste barnet även ha tillgång till relevant information, rätt att komma till tals och bli lyssnad på samt rätt till inflytande sett till ålder och mognad (ibid.).

1.4.3. JO-beslut

År 1809 inrättades en ny form av tillsynsmyndighet som fick namnet Justitieombudsmannen, JO kommer till att stå under riksdagen styrning, skapades för tillsyn över offentliga verksamheter, lagar och författningar. Tillsyn sker också över domstolar. (JO.se 2020). Fokuset för JO ligger i den enskildes intresse för en lagenlig och rättvis behandling av myndigheter. Utsedda ombudsmän har befogenheter att uttala sig i beslut gällande åtgärder av en myndighet som på något sätt kan ha stridit mot lagen på ett sätt som är felaktigt eller olämpligt. JO styrs också av olika lagar, bland annat av Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform 13 kap 6§ (Regeringsformen). Det innebär att regeringen väljer ut ombudsmän som ska utöva tillsyn över hur myndigheter tillämpar lagar och regler i arbetet.

Ett beslut av JO grundar sig på granskning av den aktuella myndigheten, inblandade parter och dokumentationen kring ärendet. Besluten JO gör är inte rättsligt bindande, det är i de flesta fallen kritik riktat mot en myndighet eller en enskild tjänsteman. Besluten betyder inte att något behöver leda till en förändring eller något att rätta sig efter. Dock sker det nästan alltid en förändring efter JOs uttalanden (JO.se 2020).

1.4.4. Strukturen på JO-beslut

Efter en noga granskning av en myndighet eller tjänsteman skrivs ett beslut. Beslutet finns därefter tillgängligt för allmänheten att ta del av. Ett beslut av JO är uppbyggt på detta sätt:

- Beslutet, som presenteras i korthet.
- Bakgrund kring det aktuella fallet.
- Anmälan. Vem som har gjort en anmälan och grunden till den.
- Utredningen och en bedömning av handläggningen i ärendet.
- Bedömning av vad som har framkommit i utredningen.
- Avslutning som sammanfattar beslutet.

1.4.5. Lagen om vård av unga - LVU

LVU är lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga och finns för skydd av barn och unga under 21 år som riskerar att fara illa. För ett beslut enligt LVU ska vara aktuellt ska det finnas en påtaglig risk för barnets hälsa och/eller utveckling kan skadas av olika anledningar samt att socialtjänsten antar eller vet att föräldrar eller barn motsätter sig hjälp enligt SoL och därför behöver omhänderta barnet enligt LVU som är en tvångslag (Socialstyrelsen, 2022). Enligt 13 § LVU ska socialtjänsten efter ett omhändertagande med stöd av 2 § LVU minst var sjätte månad se över beslutet. Om vården fortfarande är aktuell och hur vården fortsättningsvis bör inriktas och utformas ska tas i beaktning. Så långt det är möjligt enligt barnets bästa ska socialtjänsten tillgodose barnets behov av umgänge med de biologiska föräldrarna i enlighet med § 14 LVU i den utsträckning som blir sunt för barnet.

1.4.6. Socialtjänstlagen - SoL

Socialtjänsten ska enligt Socialtjänstlagen, SoL (2001:453) verka för att skapa en trygghet för alla i samhället och ge den hjälp och stöd individen har rätt till. Socialtjänsten ska främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och tillgodose det aktiva deltagandet i samhällslivet. Socialtjänsten ska alltid sträva efter hjälp med frivilliga insatser där individen själv godkänner hjälpen. Enligt 1 kap. 2 § ska barnets bästa alltid särskilt beaktas när beslut kring ett barn görs. Ett barn enligt lagen är varje individ under 18 år. Under 5 kap. 1, 2, 3 § beskrivs socialtjänstens särskilda ansvar gällande barn och unga och hur de ska verka för barnets bästa i alla frågor gällande barnet.

1.4.7. Vem gör vad i ett LVU-beslut

På Socialstyrelsens hemsida (2022) beskrivs vem som gör vad i ärenden gällande när barn placeras enligt LVU. Tre viktiga aktörer i ärendet är socialtjänsten, socialnämnden och förvaltningsrätten. Socialtjänsten får in orosanmälningar och utreder barnets behov.

Framkommer det att barnet är i behov av vård enligt LVU för att skyddas skickas en anmälan till socialnämnden. Socialnämnden ansvarar i sin tur för en ansökan till domstol om ett barn behöver omhändertas. Socialnämnden har även befogenhet att när som helst på dygnet besluta om ett akut omhändertagande om det krävs för situationen. Förvaltningsrätten fattar sedan beslut kring LVU under en rättegång. Om socialnämnden tagit ett beslut i en akut situation är det också förvaltningsrättens uppgift, i efterhand se över och godkänna denna.

1.5. Arbetsfördelning

Under arbetet har arbetsfördelning fungerat bra och vi har mestadels arbetat på tillsammans via zoom-möte. Mötena har börjat med diskussion kring var vi är just nu och var fokuset bör ligga den aktuella dagen samt rätt ut funderingar. Arbetet har delats upp i olika rubriker jämt mellan varandra för sedan läsa igenom varandras texter för att kunna komma med förslag och feedback. Kunskapsläget, resultat och analys samt avslutande diskussion har vi jobbat mer tillsammans med, framförallt i de två sistnämnda då diskussioner har varit nödvändigt för skapandet av en tydligt analys. I skrivprocessen har vi använt oss av kommentarsfunktionen i google docs för att upplysa varandra, be om råd, be den andra titta över ett stycke etc., vilket har varit till stor hjälp då största delen av arbetet har skrivits på distans. Båda två har varit drivna i arbetets gång och tagit initiativ till att komma vidare, jobba på egen hand samt bokat in möten för att komma framåt i processen.

2. Kunskapsläget

För att urskilja relevant forskning till vår studie har sökmotorn LUBsearch använts för att kunna få fram vetenskapliga artiklar. Vid flertalet söktillfällen har sökningen antingen givit ett för högt eller för lågt antal resultat. I nästa steg utökades eller avgränsades sökningen för att få en rimlig mängd material att hantera. I de fall där sökningen gav allt för många resultat avgränsades

sökningen till olika specificerade inriktningar, exempelvis juridik eller socialt arbete. I vår sökning har vi använt oss av sökorden familjehem, out of home placement, foster home care, children in foster care och jurisprudence, foster children, family foster care, children in care sweden i olika konstellationer samt relevanta författarnamn inom socialt arbete.

Sökningen efter artiklar och empiri avgränsades efter årtal för att försäkra informationens relevans till idag. Efter att ha gjort diverse avgränsningar i sökandet efter empirin ansåg vi dokument från 2015 till nutid har en relevans för vår analys. Genom att stegvis vidga vårt sökande med ett år bakåt i tiden gav det oss möjlighet att sätta upp en gräns för när forskningen inte upplevdes relevant för vårt forskningsområde.

Målet var att hitta relevant forskning till det tredelade föräldraskapet. Dock fanns det få artiklar som använde begreppet som en tydlig utgångspunkt i forskningen. Även om det tredelade föräldraskapet inte benämns ser vi ändå en relevans i hur processen kan se ut när barn placeras i familjehem. De forskningsstudier som används i detta arbete hade kunnat använda sig av begreppet på det sättet socialstyrelsen beskriver det. Därför har vi valt att fortsätta på det tredelade föräldraskapet trots en viss avsaknad av begreppet i tidigare forskning.

Att tillägga inför läsningen är också att en del av vår inhämtade information är internationell. Vi är medvetna om att det finns olika samhällssystem med tillhörande regler och lagar i olika länder. Likväl finns en relevans för den studie vi genomfört. Vi har gjort ett urval kopplat till artiklar skrivna i länder som har en liknande syn på demokrati, föräldraskap etc. för att hamna så nära det svenska systemet som möjligt. När vi använt oss av dessa källor har vi beaktat detta och har endast använt den information vi anser vara aktuellt även i Sverige kopplat till det tredelade föräldraskapet.

2.1. Biologiska föräldrar och familjehemsföräldrars delaktighet

I studien av Höjer, Johansson och Wissö (2019) beskriver familjehemsföräldrar att de ibland kan uppleva det tredelade föräldraskapet som utmanande. Under första tiden av placeringen försökte familjehemsföräldrarna vanligtvis bjuda in de biologiska föräldrarna till bland annat skolmöten, hälsokontroller och skolavslutningar. Familjehemsföräldrarna vittnar dock om delaktigheten från

de biologiska föräldrarna inte alltid var bra och att de många gånger aldrig dök upp. Innan vårdnadsöverflytten var det svårt att samarbeta med de biologiska föräldrarna eftersom de behövde ha deras tillåtelse i olika ärenden kring skola, sjukvård eller något så enkelt som ansökan om ett pass. De berättar att det inte alltid var lätt att få tag på föräldrarna för att få deras godkännande och ibland var det också svårt och få dem till samarbete kring det familjehemmet ansåg vara mest lämplig eller få dem att delta i beslut kring exempelvis pass eller beslut i skolan. Efter vårdnadsöverflytten hade skett kunde familjehemsföräldrarna fatta beslut kring barnets behov utan att delge de biologiska föräldrarna. Vilket enligt dem själva, många gånger, gjorde processen enklare.

Ett annat perspektiv är det Bengtsson och Karmsteen (2021) beskriver i en studie för att belysa de biologiska föräldrarnas syn på processen när deras barn blev placerade. Föräldrarna beskriver en rädsla kring att inte vara bra nog eller en kärleksfull förälder samt ser ett stort misslyckande i sig själva gentemot samhällets krav och normer på vad en god förälder innebär. Dessutom upplever de biologiska föräldrarna ofta att de är väldigt ensamma i sina känslor med föreställningen att de har förlorat ett barn. Känslorna är ofta kraftfulla, mångfaldiga och ofta motsägelsefulla och i det känner de sig lämnade ensamma utan stöttning. Delaktigheten kan upplevas svår och de biologiska föräldrarna känner att de endast får tillräcklig stöttning för själva hanteringen av placeringen samt hur föräldrarna bör förhålla sig till barnen och sin föräldraroll fortsättningsvis (ibid).

Bengtsson och Karmsteen (2021) menar att ett samarbete bland annat bygger på erkännande, tillit och ömsesidig förståelse mellan de olika parterna. I detta fallet mellan de biologiska föräldrarna, familjehemsföräldrarna, socialarbetare och barn. Att ha i åtanke är dock att var och en av dessa intressenter har olika grad och typ av makt, vilket påverkar deras förmåga att bli erkänd som en del av samarbetsprocessen och deras möjlighet till påverkan. Detta beskriver en förälder i Bengtsson och Karmsteen (2021) studie, på så vis var han rädd för att säga fel och kände en ständig oro för att visa en dålig sida hos sig själv som skulle påminna socialarbetaren om hans tidigare liv och därmed försätta honom i en dålig sits.

Vidare beskriver Bengtsson och Karmsteen (2021) att de flesta av de biologiska föräldrarna vars barn blivit omhändertagna mot deras vilja upplever en kränkning mot deras rättigheter som förälder. Detta ledde många gånger till att föräldrarna började tvivla på sig själva som person och tilliten och fördelarna med samarbete med socialtjänsten försvann eftersom det ändå slutade med ett tvångsomhändertagande. Föräldrarna hade en ständig upplevelse av att socialarbetare såg ner på deras goda föräldraförmåga och därmed också tvivlade på deras kärlek till sitt barn. Dessa upplevelser förde ofta med sig ilska hos de biologiska föräldrarna och många gånger även en misstro till såväl rättslig- som social rättvisa.

En sista aspekt Bengtsson och Karmsteen (2021) belyser är att de upptäcker ett mönster bland deltagarna i studien. Samverkan med de biologiska föräldrarna skadas ofta eftersom föräldrarna ofta känner sig ifrågasatta eller kritiserade kring deras kärlek och omvårdnad av barnet. Forskarna menar en ökad medvetenhet kring denna känslan som föräldrarna ofta bär på kan hjälpa socialarbetaren att skapa ett bättre samarbete redan från början. Detta genom med rätt verktyg lyfta den föräldraförmåga och kärlek som faktiskt finns och inte endast se till problematiken. Vidare beskriver Bengtsson och Karmsteen (2021) oavsett hur föräldrarna ser på det samarbetet som finns mellan dem själva, familjehemsföräldrarna och socialarbetaren uttrycker samtliga en kärlek till sitt barn, en vilja att ta del av sina barns vardag samt bli erkända som föräldrar och därmed vara en viktig del i sina barns välbefinnande.

Höjer, Johansson och Wissö (2019) redogör för en annan del av delaktigheten och hur familjehemsföräldrar och barnen upplever socialarbetarens delaktigheten i det tredelade föräldraskapet. Den samlade bilden hos familjehemsföräldrarna är att det är tryggt att ha sin socialarbetare med sig när de behöver råd eller bekräftelse på det de gör är rätt. De upplever också en lättnad av att det är socialarbetarens uppgift och ansvar att bestämma kring barnet och de biologiska föräldrarnas umgänge. De själva behöver inte ta ställning till hur ofta, på vilket sätt eller berätta för föräldrarna vad som gäller. Framförallt de nyare familjehemsföräldrarna beskrev en oro när vårdnadsöverflytt kom på tal. Barnen däremot beskrev socialarbetarens roll som liten och såg dem inte som en del i föräldraskapet utan snarare någon de rapporterade till ett par gånger om året. De tyckte det var skönt när vårdnadsöverflytten var färdig och de inte längre hade en socialarbetare. Viktigt att notera är dock att samtliga barn i denna studie från start har

haft samma familjehemsplacering, vilket skulle kunna påverka uppfattningen kring socialarbetarens roll. Författarna påtalar att hade gruppen barn, varit barn som haft olika familjehem eller andra typer av placeringar kan socialarbetarens roll bli annorlunda då hen kan bli barnets trygga punkt eftersom det inte finns någon annan fast punkt (Höjer, Johansson och Wissö, 2019).

Sett till en tredje aspekt av delaktighet beskriver Hedin (2015) hur biologiska föräldrar har en önskan att få vara delaktig i sitt barns liv. Bli tillfrågade om deras åsikter gällande barnets liv och deras åsikter blir hörda och finns i åtanke i beslut. De uttrycker även en önskan om få vara delaktig i vad som händer i barnets liv, få uppdateringar om vad barnet gör, lär sig och tycker om för att kunna upprätthålla en god kontakt med barnet och känna att de fortfarande är en del av det livet trots att barnet är familjehemsplacerat. Om ett medföräldrarskap ska fungera behöver familjehemsföräldrarna inte enbart öppna upp sitt hem för barnet utan också för de biologiska föräldrarna för att kunna skapa en välfungerande samverkan dem emellan. Allt för barnets bästa. Det kan verka som mycket beror på familjehemsföräldrarna om samspelet kommer fungera eller inte eftersom de behöver se till mycket information när de biologiska föräldrarna för att öka deras känsla av delaktighet. Det är inte enbart stora saker i barnets liv som ska delges utan framförallt handlar det om de små vardagliga sakerna som barnet är med om och det kan handla om mycket kommunikation samtidigt som de ska vara närvarande med det placerade barnet, se hens behov.

Inte nog med att det finns två parter att ta hänsyn till, det finns också en socialarbetare som har en övergripande tillsyn. Hedin (2015) redogör för hur både familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar upplever sin relation till socialarbetaren och båda parter i denna studien beskriver att de inte träffar eller hör av socialarbetaren speciellt mycket. Vissa beskriver att de har fått god hjälp då de själva sträckt ut en hand för råd. Samtidigt berättar några biologiska föräldrar att de hellre vänder sig till familjehemsföräldrarna när de undrar något eftersom de får snabbare och bättre svar därifrån. Familjehemsföräldrarna beskriver att de ofta känner avsaknad av information kring barnet som socialtjänsten hade kunnat ge dem tidigare för att underlätta.

2.2. Samverkan

Chateauneuf, Poirier och Pagé (2021) har i en studie gjord i Kanada kommit fram till fyra generella termer som kan verka som en del i beslutsfattandet kring placering av ett barn. Dessa fyra är det professionella samförståndet och samarbete, kliniska och juridiska riktlinjer, riskbedömning och klinisk bedömning samt socialarbetarens personlighet och värderingar. Alla dessa fyra teman påverkar och bidrar i beslutsfattandet. Det professionella samförståndet och samarbetet skriver Chateauneuf, Poirier och Pagé (2021) syftar till det i de ihopsatta gruppkonstellationerna på arbetsplatsen finns olika resurser som kan stötta varandra i beslutsfattandet. I många fall konsulterar socialarbetaren andra professionella hellre än att följa manualer eller andra verktyg. Det skapar också en trygghet för socialarbetaren att kunna prata och få stöttning av sina kollegor i beslutsfattandet och socialarbetaren inte ska stå ensam med ansvaret för hela beslutet när utredningen är färdig.

Kliniska och juridiska riktlinjer förklarar Chateauneuf, Poirier och Pagé (2021) syftar till vilka riktlinjer som finns och övervakningen kring att dessa följs. Det kan handla om fall där det blir förseningar, vilka personer en bör konsultera eller vilka tillvägagångssätt som är optimala för varje enskilt fall. Detta betyder inte enligt flertalet socialarbetare i deras studie är det enda avgörande i beslutsfattandet. I slutändan finns det en domare som har en avgörande roll för ett barn gällande placering. Även om en socialarbetare har skrivit en noggrann rapport kan en domare trots det välja att gå emot den. Det juridiska handlar också om att se till barnets omgivning såsom familj och miljö innan ett beslut kan fattas.

Den tredje punkten handlar om riskbedömning och klinisk bedömning. Chateauneuf, Poirier och Pagé (2021) förklarar utifrån sin studie att det handlar om socialarbetarens förmåga till hantering av och göra riskbedömningar. Detta kan i sin tur påverka beslutsfattandet gällande placering av ett barn i familjehem. I riskbedömningen ska socialarbetaren se till barnets familjesituation och vad risken blir om barnet stannar kvar i familjen. I många fall har socialarbetaren ett stort ansvar i riskbedömningen då det är denne som är den första till att bedöma risken i varje enskilt fall och kontinuerligt med att utreda ett barnavårdsärende.

Slutligen skriver Chateauneuf, Poirier och Pagé (2021) som socialarbetarens personlighet och värderingar som handlar om ens personliga tankar och förhållningssätt kan påverka beslutsfattandet, även i valet av familjehem. Socialarbetarens trygghet i sin personlighet och värderingar påverkar även tryggheten i den professionella rollen. Det avgör likaså hur en väljer att förhålla sig till riskbedömningar och vilket handlingsutrymme som finns.

Samverkan har också en annan del när det gäller det tredelade föräldraskapet, utöver hur socialtjänsten arbetar. Shdaimah och Alexander (2018) genomförde en studie för att undersöka familjehemsföräldrarnas erfarenheter av rättegångar med ett fokus på att lägga en grund för engagemang. I studien deltog 57 familjehemsföräldrar som delades in i sex fokusgrupper. Shdaimah och Alexander (2018) menar att familjehemsföräldrar idag har relativt dålig information kring vad som har hänt barnen och framförallt hur och i vilken omfattning det kan ha påverkat dem. En familjehemsförälder i studien beskriver en händelse då hen visste barnet blivit misshandlat men inte mycket mer. Hen kunde ställa sig frågor som vilken omfattning, vilken grad och har det varit systematiskt et cetera. När dagen för rättegången kom visste familjehemsföräldern fortfarande väldigt lite. Hen visste inte ens hur de biologiska föräldrarna såg ut. Direkt när de biologiska föräldrarna klev in blev hon medveten om vilka de var, barnet som satt i knät kissade på sig och familjehemsföräldern fick för första gången en uppfattning kring hur barnet faktiskt hade påverkats av vad barnet varit utsatt för och den rädslan som fanns gentemot sina biologiska föräldrar. Samtliga sex fokusgrupper uttrycker en stark vilja i att vara med och är överens om vikten kring att gå på rättegångarna gällande sina familjehemsbarn och hur det på många sätt kan öka en förståelse och kunskap kring tidigare händelser och dess påverkan på barnet idag. De beskriver också att det som framkommer under rättegångarna hjälper dem att hålla sig uppdaterade och upplysta kring fallet. Det är också en chans för dem att få information samt klargöra desinformation. En familjehemsförälder undrar hur de ska kunna hålla ett barn i god hälsa och välmående när de själva hålls i blindo och inte får någon information. En annan berättar, på grund av brist i kommunikationen och informationsgivning var det svårt för hen att förbereda barnet för rättegången då barnet skulle vittna. Familjehemsföräldrarna beskriver en vilja av att få mer information kring barnets bakgrund för att kunna ta emot och bemöta barnet bättre på den platsen barnet själv befinner sig på.

För att belysa samverkan ur en annan synvinkel redogör Hedin (2015) om ett projekt som gjordes i syfte att stärka och stödja bandet mellan biologiska föräldrar, familjehemsföräldrar, barnet och socialtjänsten. Resultatet blev en starkare relation och omfattande kontakt mellan familjehemmet och de biologiska föräldrarna med veckovisa träffar. Upptäckten i studien resulterade i att dessa möten i verkliga livet öppnade upp för familjehemsföräldrarna förståelse för de biologiska föräldrarna och få en insyn till situationen de hade hamnat i. De biologiska föräldrarna kände i sin tur en tillit och öppenhet gentemot familjehemsföräldrarna vilket ledde till att de vågade dela med sig av information som kunde vara hjälpsam för familjehemmet med tanke på barnets behov. När relationen öppnades blev kontakten mer tillåtande och odramatisk. Familjehemsföräldrarna blev en vägledning för de biologiska föräldrarna i sitt föräldraskap. Vidare uttrycker författaren en framtida utmaning och åtagande för socialtjänsten är att skapa och främja alliansen mellan biologiska föräldrar och familjehemsföräldrar för vidare utforska eventuella fördelar med en väl fungerande samverkan de två parterna emellan. Dock påpekar också författaren att det är ett tämligen outforskat område och det finns ingen vidare forskning kring hur detta band ska utvecklas eller hur samverkan kan påverka på andra sätt, positivt som negativt.

2.3. Rättigheter

Gällande barns välmående skriver Dickens (2019) det ska komma i första hand och samtidigt se till lagar och regler en socialarbetare styrs av i sitt arbete, behövs det en tydlig uttalad samverkan kring processens gång. I en studie gjort av Dickens (2019) har han fått fram fyra viktiga ståndpunkter gällande ett barns välmående och processens rättsliga gång. Han menar på socialarbetarens dokumentation behöver vara omfattande och korrekt för rätt beslut ska fattas i en rättslig process. Dokumentationen behöver se till såväl framtiden som till hur det har sett ut tidigare. Samt se till förändringar familjen kan ha gjort under processens gång. Det behöver också läggas stor vikt på stödinsatser för såväl barnet som för föräldrarna både under processens gång och efter. Slutligen menar Dickens att ens förväntningar på insatsen kan inte alltid vara det kommer fungera även om ett noggrant förarbete har gjorts.

Socialarbetare arbetar dagligen med beslutsfattande gällande barn skriver Nyathi (2018) hur de är betrodda med att använda sin egna intuition och bedömning gällande risker och samspel, även

i relation till andra i ens arbetsgrupp. I de situationer när socialarbetare och familjer samarbetar knyts det också an till socialarbetarens och organisationens prioriteringar, ens mående eller andra påverkande faktorer. Då en del beslut behöver fattas på kort tid behöver en chef kunna lita på ens anställdas egna omdömen och om de är förenliga med organisationens förhållningssätt och lagar till att fatta rätt beslut gällande ett barnavårdsärende. Nyathi (2018) förklarar, det finns både möjligheter och hinder som påverkar beslutsfattandet. Vilket också gör arbetet för en socialtjänst och enskilda socialarbetare svårt och komplext i att kunna fatta samma beslut två gånger. Vidare i studien presenterar författaren att det finns flera dimensioner som påverkar beslutsfattandet. Det kan handla om sannolikhet och risk för skada, intuition och analytiskt omdöme, överenskommelse mellan socialarbetare och familjer, socialarbetarens välmående, prioriteringar från både socialarbetare och organisationen samt vilka resurser det finns att tillgå. Författaren menar att beslutsfattande kan påverkas av en aktuell period av granskning för arbetsgruppen eller utvärdering av beslutsfattandet. När beslutsfattandet istället ska påverkas av sannoliken eller risken för skada gällande vad beslutet leder till. Fördelar och nackdelar ska vägas in för barns bästa ska tillförsäkras. I många fall kan det handla om pressen och arbetsbelastningen på och i gruppen som kan ha en påverkan på socialarbetarens personliga välmående just den dagen. Nyathi (2018) förklarar att socialarbetare kan välja att prioritera andra delar i ett ärende eller välja ett nytt ärende för de personligen inte har orken.

Fortsättningsvis beskriver Höjer, Johansson och Wissö (2019) hur ett beslut om vårdnadsöverflytt påverkar juridiska aspekter av föräldraskapet, såsom rättigheter och skyldigheter för föräldrar och familjehemsföräldrar. Författarna menar, det tredelade föräldraskapet är ett samarbete mellan biologiska föräldrar, familjehemsföräldrar och socialtjänsten som ska samverka för barnets bästa. Samarbete mellan de biologiska föräldrarna och familjehemsföräldrar är nödvändig för beslutsfattande kring barnets behov och delaktigheten parterna emellan är av stor vikt speciellt i fall där placeringen är frivillig enligt SoL. I fall där placeringen är enligt LVU har socialstyrelsen större delaktighet och en annan tydligare roll i beslutsfattandet kring barnet. Delaktigheten och samverkan mellan de tre parterna är viktigt men i olika utsträckning efter möjlighet från fall till fall och vad som beslutas under rättegången eller i utredningen.

3. Teoretiska utgångspunkter

Vi har i vårt arbete valt att använda oss av en kvalitativ metod för att kunna förstå och tolka vårt ämne, det tredelade föräldraskapet. Det socialkonstruktivistiska perspektivet valde vi som utgångspunkt för en djupare förståelse till hur samverkan framställs i beslut och domar. Vi kom fram till att använda oss av socialkonstruktivismen då det även ger oss en ingång till diskursen, vilket är till hjälp för oss att bättre förstå hur resonemang och slutsatser har kommit till i besluten från JO.

3.1. Socialkonstruktivistiskt perspektiv

I vår uppsats har vi utgått från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Barlebo Wenneberg (2010) beskriver att socialkonstruktivismen handlar om, som forskare att ha en kritisk inställning till det som studeras. Vad som kan uppfattas som ett naturligt skapat fenomen i samhället ska kritiskt undersökas för att få fram vad som istället kan vara socialt konstruerade handlingar eller företeelser. Det finns inom socialkonstruktivismen fyra olika utformningar som Barlebo Wenneberg (2015) lyfter fram. Dessa är kritiskt perspektiv, sociologisk teori, kunskapsteori och ontologisk ståndpunkt.

I vår analys har vi främst hjälp av kunskapsteorin inom det socialkonstruktivistiska perspektivet. Kunskapsteori skriver Barlebo Wenneberg (2010) handlar om hur den sociala kontexten påverkar vår kunskap. Kort förklarad, innebär socialkonstruktivismen att den kunskapen vi har kring ett visst ämne eller sak kan påverkas av den sociala omgivningen. När vi studerar utifrån socialkonstruktivismen ska vi inte enbart se ifall vår inre och yttre verklighet stämmer överens med varandra. Utan också ska det inom socialkonstruktivismen påvisas hur kunskapen och verkligheten har kommit till. Det vill säga, den inre kunskapen vi har kring ett fenomen stämmer överens med den yttre verkligheten som finns i samhället och hur kunskapen kring fenomenet har producerats fram. Inom socialkonstruktivismens kunskapsteori finns det ett begrepp som heter ontologiskt subjektiv eller objektiv. Det första ontologiskt subjektiv syftar till saker och ting som finns om det upplevs av en individ för att kunna existera. Wenneberg (2010) lyfter fram smärta är ontologiskt subjektivt och endast finns när vi individer upplever det. Detta till skillnad från en sten som är ontologisk objektiv och alltid existerar oavsett hur vi individer utmärker det.

En sammanfattande mening som beskriver vårt ämne, det tredelade föräldraskapet, kan kopplas till det Barlebo Wenneberg (2015) uttrycker om socialkonstruktivismen utgår från att kunna avslöja något som på ytan ses som naturligt men egentligen inte är det och under ytan döljer det sig en komplicerad verklighet påverkad av det sociala samspelet. Författaren skriver vidare, vår kunskap och vetande är socialt konstruerade faktorer. Hon menar att vi har fått till oss kunskap om saker och ting från vårt språk som vi under hela uppväxten har lyssnat in och talat. Det är tack vare språket vi människor har kunnat utvecklas till tänkande varelser som kan strukturera en verklighet. Då det talade språket är socialt konstruerad, skriver Barlebo Wenneberg (2015) så är även den verklighet vi lever i socialt konstruerad. På samma sätt menar Burr (2015) att språket och den social interaktionen är en viktig del i socialkonstruktivismen. Under vår livstid skapar vi egen versioner av vår egen verklighet.

En annan del av det socialkonstruktivistiska perspektivet syftar till diskursen i samhället. Med det menar Burr (2015) olika begrepp och social företeelser, som i vårt fall, familjehem och det tredelade föräldraskapet handlar i många fall om socialt konstruerade föreställningar om hur det faktiskt är eller ska vara. Genom människor som interagerar med varandra genom språkliga förmågor skapas diskurser i samhället. I många fall sprids dessa diskurser vidare i media och på så sätt får diskursen en starkare kraft och betydelse. Dock poängterar Burr (2015) fenomen eller företeelse inte enbart om diskursen som finns i samhället i sig själv, utan också andra påverkande faktorer.

Burr (2015) beskriver också begreppet diskurs ur två olika synsätt. Det första handlar om psykologins syn på diskurs som de menar lyfter fram en persons förmåga att använda sitt språk som en kulturell resurs i syften för att gynna sig själv. Det andra synsättet benämner Burr som makrosocialkonstruktionismens diskurs, där det handlar om de språkformer som finns kan sätta gränser för vad vi vill tänka och säga samt vad vi kan göra eller vad som kan göras mot oss. Ytterligare ett steg inom diskursen, skriver Foucault (2008) handlar om när diskursen blir ett vapen för makt, kontroll, förtryck, kvalificering och diskvalificering som det kan skapas en strid. Vidare förklarar Foucault att diskursen behöver tydliggöras, vi behöver se hur talet, orden och andras ord kommer till uttryck för att förstå vad som redan är uttryckt och reproducerat för

synliggörandet av makten. Maktförhållanden inom diskursen existerar när vi utför något i samhället, exempelvis av våra handlingar. Vidare skriver Foucault (1987), bilden av att kunskap hela tiden utvecklas oberoende av makten måste förkastas. Han säger, kunskap utvecklas i samma spår som makten. Foucault var intresserad av hur underordnade drabbas av makten i samhället.

4. Metod

4.1. Metodologiska överväganden

I början av ett analytiskt forskningsarbete behövs det göras val kring den metod som ska användas i arbetet. Det finns två tillvägagångssätt, antingen en kvantitativ- eller kvalitativt tillvägagångssätt. Bryman (2018) förklarar skillnaden mellan dessa två metoder är, den kvantitativa metoden uttrycker den insamlade datan och analysen i siffror. Medan kvalitativ metod har fokus på ord och upplevelser för att förklara ens arbete.

Den valda ansatsen för vår studie är en kvalitativ metod. Som Bryman (2018) förklarar grundar sig den kvalitativa metoden på en induktiv syn, där studien grundar sig på erfarenheter. Vår empiri består av insamlat material i form av texter och beslut, vilket gör en kvalitativ metod lämplig för att få fram tankar, tolkningar och erfarenheter kring när ett föräldraskap delas mellan flera parter. Vårt material består av 20 olika beslut från JO, där rättsprocessen gällande placering av ett barn utgår från Lagen om vård av unga (1990:52). Vi har efter granskningen av vår empiri hamnat på 11 stycken JO-beslut.

Den kvalitativa metoden ger oss möjligheten att gå in på djupet i besluten och på så sätt analysera eventuella tankar och erfarenheter som går att tolka i skrift. Utifrån JO-besluten har vi sedan jämfört diskurser med den kunskap som finns kring främst det tredelade föräldraskapet och även samverkan kring när ett barn blir placerad i ett familjehem.

Utifrån vår syftesformulering vill vi belysa samverkan i det tredelade föräldraskapet sett till beslut skrivna av JO. Vi har valt att utgå från en kvalitativ textanalys. Inom textanalysen skriver Bergström och Boréus (2012) det finns olika inriktningar att välja mellan. Den inriktning vi ser

bäst lämpad är en narrativanalys. Fokuset ligger på berättelser eller berättare samt händelser eller roller och hur dessa förekommer. Vi ska undersöka beslut av JO och hur begrepp och mönster gällande samverkan, barnets bästa och handlingsutrymme förekommer sett till det tredelade föräldraskapet. Besluten av JO är skrivna med hjälp av berättelser från exempelvis socialarbetare eller biologiska föräldrar, vilket gör med en narrativ analys får vi fram den informationen som är relevant. Med detta i bakhuvudet anser vi en narrativanalys av texterna är lämplig för att kunna besvara vårt syfte och frågeställningar.

4.2. Urval och urvalskriterier

För att få fram relevanta JO-beslut har vi valt att använda oss av ett målstyrt urval, vilket Bryman (2018) förklarar styrs av vad målet med forskningen är och vilka frågor som ska besvaras. I enlighet med hur Bryman (2018) beskriver målstyrt urval styrs vi av, likt många andra av vårt syfte och frågeställning i urvalsprocessen. Med detta menar Bryman, som forskare vill man med ett målstyrt urval uppnå en bredare variation i det insamlade materialet (ibid). För att få fram relevanta och informativa JO-beslut har vi i urvalsprocessen begränsat vår sökning till årtal och lagrum. Begränsning till årtal gjorde vi mellan 2015-2022 då vi inte vill gå alltför långt tillbaka i tiden eftersom lagar och föreskrifter förändras. Avgränsningen gjordes också med hänsyn till tiden före och efter barnkonventionen blev lag i Sverige, för att kunna se om det har någon skillnad i besluten eller om barnkonventionen har haft någon påverkan på beslutens utformning. Sett till lagrum ansåg vi det är relevant för vår studie att utgå från de paragrafer inom LVU som vi ser har en koppling till det tredelade föräldraskapet och på samverkan.

För att få tag på relevant empiri, innehållande av JO-beslut har vi använt oss av databasen JUNO via Lunds universitet. Vi sökte oss fram till lagen LVU och sökte därefter igenom alla paragrafer för att se vilka som har störst relevans till vårt syfte. I nästa steg kom vi fram till 11§, 12§, 13§, 13a§, 14§ och 14a§ (se bilaga 1) är av relevans för vår analys, då dessa har ett fokus på samverkan och umgänge, i det tredelade föräldraskapet. Dock är begreppet det tredelade föräldraskapet inget som skrivs ut i lagen, utan detta är mer vår tolkning av hur ett tredelat föräldraskap fungerar rent rättsligt. När vi kollade på varje paragraf hänvisades vi vidare till lagkommentarer som finns kopplat till varje paragraf eller lagrum. Där finns det en kort beskrivning kring lagen och referenser till relevanta NJA fall (Nytt juridiskt arkiv), HFD (Högsta

förvaltningsdomstolen) eller som i vårt fall till beslut skrivna av JO som kan ge en bättre förståelse.

Till en börja blev vår insamlade empiri ett material på 131 sidor med 20 beslut från JO. I nästa steg i urvalsprocess, granskat besluten för att inte utläsa en koppling till någon vi känner eller möjligtvis någon i vår studieklass kan känna igen sig själv eller kan hitta en koppling till någon i besluten. Vi tillförsäkrade också detta genom att använda oss av JO-beslut som inte kommer från orten där vi själv bor i eller från vår studieort. I det slutliga steget sållade vi bort de beslut som vi upplevde inte hade en relevans för analysen och som skiljde sig i innehållet från övriga beslut. Efter detta gav vår sökning oss ett material på 63 sidor med sammalat 11 relevanta beslut att granska.

4.3. Metodens tillförlitlighet

För att kvalitetssäkra en studie menar Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) det finns olika tillvägagångssätt och det ena inte behöver utesluta det andra. Inom den kvantitativa forskningen används reliabilitet och validitet för kvalitetssäkra en studie, som till viss grad kan fungera för en kvalitativ studie. Författarna redogör även för en ytterligare syn på kvalitetssäkring inom den kvalitativa studien och det är genom de fyra begreppen pålitlighet, trovärdighet, överförbarhet och bekräftelsebarhet. För att kvalitetssäkra metodens tillförlitlighet i vår studie anser vi det är mest lämpligt att använda oss av dessa fyra begreppen då det är appliceringsbart på vår valda metod, dokumentanalys av rättsfall kopplade till LVU och att det är relevant för att säkra tillförlitligheten.

4.3.1. Pålitlighet

Pålitligheten menar Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) är de kvalitativa studiernas motsvarighet till reliabilitet som handlar om undersökningens data. Vilken data kommer till användning, hur datan samlas in samt hur den bearbetas. I vår studie, där vi analyserar JO-beslut, kommer vi fokusera på vissa saker i dokumenten och en annan forskare kan upptäcka andra vinklar av samma material. Kodning och tematisering kan vara olika. Allt beror på kontexten, intresset och hur olika individer tolkar ord och text, vilket vi är medvetna om då vi presenterar resultatet. Vi har inledningsvis diskuterat vilka värderingar och tankar vi har som skulle kunna ha

en påverkan på arbetets gång. Vi kom fram till att våra värderingar kring hur det tredelade föräldraskapet fungerar och ser ut inte skulle ha någon påverkan på analysen. Viktigt för oss att ha i åtanke är våra värderingar och tankar kommer alltid finnas där, vilket kan göra det svårt att fullständigt utesluta en objektivitet. Vidare påpekar författarna Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) att forskaren själv kan vara ett redskap i insamlingen av data och att varje forskare har olika erfarenheter vilket kommer leda till olika insamlingar. Därför menar författarna att det finns olika tillvägagångssätt för att stärka pålitligheten i en kvalitativ forskning. Genom att vi i arbetet kommer beskriva vårt urval, tillvägagångssätt och metodologiska överväganden bjuds läsaren in till att ta del av processen, likt vad Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) förklarar skapar det ett tydligt sammanhang för läsaren och stärker pålitligheten. Genom att skapa en röd tråd genom arbetet och i metoddelen skapar ett sammanhang till att förstår studiens gång och ge läsaren möjlighet att förstå processen.

4.3.2. Trovärdighet

Trovärdigheten beskriver Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) är den interna validiteten i en kvalitativ studie och syftar till kontrollera i vilken utsträckning tillvägagångssättet och resultat speglar studiens syfte samt om den kan representera verkligheten. Det finns två metoder som ökar trovärdigheten varav en, metodetriangulering, kan fungera i denna studie. Det innebär att forskaren varierar miljöer och undersöker ämnet från flera platser. I denna studie valde vi att använda oss av JO-beslut från hela Sverige istället för att begränsa oss till ett par utvalda. För att ytterligare stärka trovärdigheten i vårt insamlade material och arbete har vi tillsammans med vår handledare diskuterat våra valmöjligheter gällande empirin. Detta för vi ska förhålla oss trovärdiga till etiska riktlinjer.

4.3.3. Överförbarhet

Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) menar, en överförbarhet eller överföring av kunskap kan undersökas för att bekräfta tillförlitligheten. Detta innebär att i studien lyckas etablera beskrivningar, begrepp, tolkningar och förklaringar som kan vara användbara på andra områden än det som har undersökts. I vår studie kan det finnas flera möjliga sätt att vidare använda kunskapen på olika områden. Begrepp, förklaringar, tolkningar och beskrivningar kring JO-beslut, det tredelade föräldraskapet, LVU-placeringar och samverkan för barnets bästa går att

applicera på andra områden inom bland annat det sociala arbetet och en vidare utveckling kring dessa. Dock vill vi poängtera att vårt empiriska material endast består av 11 JO-beslut, vilket kan göra studiens överförbarhet inte har samma bredd som ifall där vi hade inkluderat fler beslut. Ytterligare en aspekt att ta hänsyn till är, studien undersöker individers upplevelser och hur de beskriver deras syn på verkligheten.

4.3.4. Bekräftelsebarhet

Christoffersen, Johannessen och Tufte (2020) talar om vikten av att beskriva alla beslut genom forskningsprocessen för att ge läsaren en möjlighet att granska processen och därmed bedöma den. Detta gör vi genom att beskriva hur vi har gått tillväga i urvalsprocessen kring såväl kunskapsläget och inför dokumentanalysen. Forskaren ska vara självkritisk kring hur studien har genomförts och kring processen och ge läsaren en mångsidig bild av processen och tankegången för att stärka bekräftelsebarheten (ibid). Vi beskriver varför vi gjort ett urval, hur vi kom fram till dessa, begränsningar med urvalet och andra aspekter som gör att vi fick fram just detta materialet.

4.4. Bearbetning och analys

För analysen av vårt insamlade material har vi utgått från kvalitativ textanalys. Rennstam och Wästerfors (2015) förklarar tre steg gällande bearbetning av ens insamlade material. Dessa steg handlar om att sortera, att reducera och att argumentera. I starten av bearbetningen behövs det skapas en överskådlighet och ordning kring materialet. Detta leder sedan vidare till att kunna ta bort och strukturerar upp det som är väsentligt för analysen. I sista steget behöver det insamlade materialet kunna säljas in till att vara ett relevant bidrag till forskning.

Det första steget handlar om att sortera, vilket Rennstam och Wästerfors (2015) beskriver handlar om att skapa sig en överblick kring materialet. Vikten ska ligga på variationen och innehållet i materialet och inte mängden. Empirin ska bestå av ny kunskap till forskning. Vidare förklarar författarna att under sorteringsfasen behöver materialet läsas flera gånger för att det ska kunna tolkas med analytiska glasögon och inte med de glasögon som användes när allt material samlades in (ibid). Vi inledde vårt arbete med att själv läsa igenom materialet för att bilda oss en uppfattning kring vad materialet hade att erbjuda. Detta för att i nästa steg kunna tolka innehållet

tillsammans. Vi ansåg, för att få ut mycket av texterna var det optimalt att läsa texterna själv och sedan diskutera tillsammans för att ta del av varandras tolkningar. På så sätt säkerställer vi att ingen viktig information från materialet gick till spillo, som kan vara av relevans för vår analys. I nästa steg lästes texterna för att välja ut delar som intresserar oss utifrån vårt syfte. Vi båda fick möjligheten att ta fram relevanta delar från texterna. Ibland blev det meningsskiljaktigheter kring vilka delar vi enskilt ansåg som relevant, då stannade vi upp för att reda ut detta och hitta en bra lösning för oss båda. De meningsskiljaktigheter som uppkom grundade sig i att vi tolkade vissa texter eller delar av dokument på olika vis. På grund av våra egna intressen och tidigare erfarenheter uppmärksammade vi ibland olika delar av samma text. Detta var för oss ett intressant moment i processen och vi lärde oss mycket av varandra. Framförallt upplever vi att det stärkte vår egen text och studie på det viset när vi tänkte olika fick vi ett extra tillfälle att stanna upp, argumentera och gå tillbaka och säkerställa att vi fortsatte förhålla oss till syftet och frågeställningar och därmed inte gick utanför ramen för vår studie.

I nästa steg förklarar Rennstam och Wästerfors (2015) att forskaren behöver reducera materialet. Det vill säga, att välja utifrån sorteringen vad som är relevant eller inte utifrån ens syfte och frågeställningar. Författarna poängterar att det är viktigt att inte favorisera delar av materialet utifrån sig själv. Ens forskningsområde behöver problematiseras. I vår reduktion har vi tillsammans diskuterat de olika JO-besluten och lyft fram dem som vi anser har relevans för vårt syfte och till att kunna problematisera vårt forskningsområde för att få fram både för och nackdelar. Efter det diskuterade vi relevanta delar i besluten och tematiserade in stycken för att lättare kunna reducera vad som är av vikt för oss och analysen. Vi genomförde kodning av besluten genom att skriva upp fyra olika teman och utifrån dessa teman skrev vi frågor som hjälpte oss i processen. Frågorna var till stor hjälp likt det som Rennstam och Wästerfors (2015) skriver, kan materialet behandlas som en dialog, där forskaren och materialet behöver lyssna på varandra och ställa frågor. Genom att ha skapat frågor fick vi en bredare analys av materialet till att kunna se både fördelar och nackdelar.

Slutligen i det sista steget skriver Rennstam och Wästerfors (2015) att det handlar om att argumentera. Här behöver forskaren kunna framföra sitt forskningsområde till andra på ett sätt som säljer in ens område som intressant och kan bidra med ny forskning. Det som har kommit

fram i de tidigare stegen, sortering och reducering ska här presenteras med teoretiska begrepp som skapar en förståelse kring forskningsområdet. Här har vi valt att argumentera för vårt forskningsområde med hjälp av ett teoretiskt perspektiv och med tidigare forskning som hjälper till att underbygga och besvara våra frågeställningar sett till syftet med analysen.

4.5. Etiska överväganden

Vid genomförandet av en forskningsstudie finns det några forskningsetiska överväganden att göra. Vetenskapsrådet (2002) skriver om fyra olika krav att ta hänsyn till i ens arbetsgång och studie. Dessa fyra är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Det första kravet skriver Vetenskapsrådet (2002) är informationskravet och handlar om att, den som utför en forskningsstudie behöver informera uppgiftslämnare eller personer de undersöker om korrekta uppgifter gällande forskningens syfte. Det behöver också tydligt framgå att deltagandet är frivilligt och att ens medverkan inte är bindande. I en studie som denna när det inte finns några aktiva undersökningsdeltagare eller att uppgifter hämtas från myndigheter, skriver Vetenskapsrådet att det behövs göras en enskild bedömning utifrån varje fall gällande hur informationen ska lämnas. Det ska dock poängteras att ingen skada sker till de berörda parterna i dokumenten. Då vi ska inhämta uppgifter som är offentliga för allmänheten på antingen JO's egen hemsida eller någon liknande juridisk databas har vi gjort en övervägning om att inte applicera informationskravet. I enlighet med Tryckfrihetsförordning (1949:105) 2 kap 1§ står det skrivet att, för att främja meningsutbyte och en fri och allsidig upplysning ska var och en ha rätt att ta del av allmänna handlingar. Någon som också lyfts fram av Lind (2014) så måste det som redovisas i ens arbete vara sanningsenligt och att de resultat och tillvägagångssätt ska presenteras öppet.

Samtyckeskravet skriver Vetenskapsrådet (2002) att det handlar om då det finns uppgiftslämnare eller undersökningsdeltagare ska samtycke inhämtas. Samtyckeskravet är också situationsberoende, det vill säga att om studien har aktiva deltagare eller det är uppgifter hämtade från en myndighet. När det gäller uppgifter hämtade från en myndighet eller massmedia behöver samtycke ej lämnas. Dock behöver det alltid göras en avvägning kring samtycke i fall det kan

påverka individskyddskravet eller om det är omyndiga personer som deltar. Det samma gäller här, då våra uppgifter är allmänna handlingar. Hade det i vårt fall varit uppgifter där inblandade personer kunnat identifieras, hade vi behövt överväga om materialet är nödvändigt för vår studie och i så fall begära in samtycke för att få använda dokumenten.

Det tredje kravet som lyfter fram av Vetenskapsrådet (2002) är konfidentialitetskravet. Det innebär att de personer som genomför en studie ska ha signerat någon form av papper gällande tystnadsplikt gällande de inhämtade uppgifter kring privatpersoner. Gällande känsliga uppgifter som kan behöva ett etiskt övervägande varierar sett till situation och tid. Ett förhållningssätt bör vara att uppgifter som kan uppfattas av berörda parter eller efterlevande som obehagligt eller kränkande ska omfattas av tystnadsplikt. Här belyser även Svedmark (2012) att en del etiska dilemman såsom när det gäller citat hämtade från internet kan vara svårt att kartlägga. Det är då viktigt att aidentifiera till den mån det får för att inte kunna utlämna detaljer om personens identitet. Inhämtad information kring personuppgifter ska avrapporteras och förvaras på ett säkert sätt så att det inte kommer ut till andra och kan bli identifierbara av omvärlden. I vår studie är konfidentialitetskravet en viktig del. Den insamlade empirin bör omfattas av tystnadsplikt när vi använder det i vårt resultat på så sätt att vi till den mån det går avrapporterar dokumenten och sen hanterar förvaringen av de på ett säkert sätt.

Sista kravet att ta hänsyn till är Nyttjandekravet, som Vetenskapsrådet (2002) beskriver att inhämtade uppgifter för studien får enbart användas till det och inte till kommersiellt bruk. Insamlade personuppgifter ska som regel endast delas med andra forskare som har samma etiska krav och plikter gentemot känsliga och personliga uppgifter. Med andra ord innebär nyttjandekravet att uppgifter från ens studie får inte sälja för exempelvis marknadsföring eller lämnas ut så beslut eller andra åtgärder kan påverka den enskilde. Här kommer det insamlade materialet som vi fått fram endast användas till att besvara vårt syfte och våra frågeställningar. Vi kommer inte att använda materialet till andra projekt eller till andra oberoende parter som inte har samma forskningsetiska syfte.

4. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för de resultat som framkommit i analysarbetet. Resultatet kopplas till vår teoretiska utgångspunkt och sätts i relation till tidigare forskning. Under

analysarbetet framkom fyra relevanta teman utifrån kodning av JO-beslut. Dessa är 1) *Socialtjänstens rättigheter och skyldigheter*, 2) *Biologiska föräldrarnas delaktighet*, 3) *Samverkan mellan socialtjänst, familjehem och biologiska föräldrar* samt 4) *Barnets bästa i JO-beslut*. Vi anser att dessa teman är till hjälp då vi ska besvara våra frågeställningar.

5.1. Socialtjänstens rättigheter och skyldigheter

I detta avsnittet presenteras de rättigheter som framställs att socialtjänsten har gällande det tredelade föräldraskapet. Ett genomgående tema i majoriteten av besluten handlar om hur de biologiska föräldrarna lever utanför den bubblan som barnet lever i hos familjehemmet. I en anmälan till JO framför en förälder att hen inte hade haft något umgänge med sitt barn som var placerad enligt LVU. JO framför då i sin utredning att det är Socialtjänstens ansvar att när ett barn är placerad i ett familjehem ska barnet tillförsäkras god vård. Detta hänvisas till 6 kap 1§ SoL (se bilaga). Lagen innebär bland annat att barnets samhörighet och kontakt till närstående ska främjas. Det sker också enligt 11§ första stycket LVU och 14§ första stycket LVU (se bilaga), som syftar till att Socialtjänsten ska upprätthålla fortlöpande kontakt med barnets biologiska föräldrar och se till att barnets behov av umgänge tillgodoses. Varje enskilt fall utreds och lagen bör förenas med vad som är bäst för barnet. Foucault (2008) skriver att diskursen kan bli ett vapen för makt och kontroll, därför är det viktigt att talet och orden som uttrycks är tydliga för att synliggöra makten och således möjliggöra en maktbalans. Kopplat till JO-beslut framför de som nämnts här ovan, att Socialtjänsten har ett övergripande ansvar när det gäller konstellationen när tre parter behöver samarbeta för barnets bästa. JO skriver i beslutet gällande dessa rättigheter som socialtjänsten har att:

“En utgångspunkt för nämndens arbete med barn som placeras utanför det egna hemmet är att barnet skall återförenas med sina föräldrar. För att detta ska vara möjligt fordras att det under vårdtiden har funnits en nära och god kontakt mellan barnet och föräldrarna.”

(JO-beslut 1)

Som framgår i citatet ovan kan detta kopplas till Nyathi (2018) som menar att beslutfattande kan påverkas av flera olika faktorer, som den enskilde socialarbetarens situation både privat och på arbetet. Det kan också handla om organisationen. Vidare framgår i ett beslut av JO, som förklarar

att en socialnämnds beslut ska vara tydligt utformade kring dess innehåll om exempelvis umgängesbegränsning eller om beslutet ska vara tidsbegränsat. JO poängterar i sin bedömning av ett ärende där en tillförordnad chef fattade ett beslut om umgängesbegränsning som felaktigt. JO belyser då vikten av 6 kap 38§ tredje punkten Kommunallagen och 6 kap 34§ Kommunallagen (se bilaga 1) och menar på att beslutet angående umgängesbegränsning inte var av det slaget att ett beslut behövde fattas skyndsamt och inte kunde vänta på socialnämnden. Här påvisar också Nyathi (2018) att fördelar och nackdelar ska vägas in för att barnets bästa ska tillförsäkras. Det kan i Socialtjänstens agerande ha handlat om det som Nyathi (2018) beskriver om pressen och arbetsbelastningen i gruppen som kan ha påverkat socialarbetarens eller i detta fall chefens personliga välmående och agerande den aktuella dagen.

JO belyser också i flera beslut vikten av att placerade barn ska återförenas med sina biologiska föräldrar. Även om umgänge kan vara svårt att tillgodose under placeringen ska socialtjänsten ständigt arbeta för att främja kontakten mellan barnet och föräldrarna. JO lägger även fram att kontakten sett till lagen inte behöver ske ansikte mot ansikte om risken för skada är stor, i de fallen kan det handla om att socialtjänsten förmedlar skriftliga eller muntliga meddelande mellan barn och föräldrar för att upprätthålla kontakten för att de på sikt kan få en meningsfull kontakt. Detta är också något som Chateauneuf, Poirier och Pagé (2021) i likhet med Nyathi (2018) skriver, i många fall påverkar en riskbedömning och dess utformning av den enskilde socialarbetarens personliga förhållningssätt och tankar. Det framkommer i anmälan till JO där socialarbetaren eller arbetsgruppen beskrivs ha en påverkan på umgänget mellan det placerade barnet och de biologiska föräldrarna. Slutligen påvisar Nyathi (2018) komplexiteten i varje enskilt ärende gällande barn gör det svårt att kunna besluta samma sak två gånger. Varje socialtjänst är uppbyggd av grupper med personer som alla har olika förhållningssätt och erfarenheter av ärenden. Ett genomgående tema i beslut från JO handlar i många fall om att påminna socialtjänsten om de lagar som finns och vilka förhållningssätt socialtjänsten har gentemot dem.

I JO-besluten lyfts det inte fram en enda gång vilka rättigheter biologiska föräldrar, familjehemsföräldrar eller socialtjänsten har i sin roll. Däremot skrivs skyldigheter 7 gånger i de beslut som vi har analyserat. Genomgående i besluten framhålls vad varje part förväntas göra

och aldrig kring vad någon har rätt till att göra enligt lagen. Vilka förväntningar, skyldigheter, ansvar och åtagande varje part har är ett mönster i JO-beslutens formuleringar och det framgår snarare vad de bör göra och inte vad de har rätt att göra. Begreppen delaktighet och samverkan lyfts inte fram i JO-besluten då det istället är fokus på de enskilda parterna och hur de självständigt har agerat gällande situationen samt vilka brister som uppkommit. I JO-besluten är det vanligt att det är flera punkter som JO ska granska men att det inte alltid är deras sak.

“Det som i övrigt har framkommit ger inte anledning till något uttalande eller någon ytterligare åtgärd från min sida.” (JO-beslut 5)

Citatet ovan är ett förekommande avslut i majoriteten av besluten från JO. De kan också vidarebefordra utredningen till andra instanser när det har framkommit delar som kräver ytterligare granskning. JOs främsta uppdrag är att utreda och lämna en bedömning gällande när en myndighet eller enskild tjänsteman som exempelvis socialtjänsten har brustit i arbetet (JO.se).

5.2. Biologiska föräldrarnas delaktighet

Ett omhändertagande enligt LVU betyder inte att de biologiska föräldrarnas alla rättigheter och skyldigheter gentemot barnet försvinner men det innebär att andra aktörer kliver in och hjälper till samt tar över en del av beslutstagandet. I detta avsnittet kommer vi att redogöra för hur JO-besluten framställer biologiska föräldrarnas upplevelser sin delaktighet i barnets vardagliga liv när barnet är placerat i familjehem.

I ett beslut från JO kritiserar de socialnämndens utformande av umgängesbegränsning enligt 14 § andra stycket 1 LVU (se bilaga 1). Det framgår att den biologiska pappan vars barn blivit omhändertaget enligt LVU anmäler socialnämnden för att ha tagit bort barnets umgänge med sin pappa. JO kritiserar inte beslutet i sig utan kritiserar utformningen av beslutet som pappan ska kunna ta del av och kunna förstå beslutet. I ett sådant beslut ska det enligt JO tydligt framgå hur umgänget begränsas, om det är tills vidare eller om det finns en tidsbestämmelse och i så fall när den tiden är samt att skälen tydligt ska framgå i beslutet för att fadern ska kunna ta del av det. I detta fallet brister socialnämnden enligt JO på samtliga punkter. Dickens (2019) betonar vikten av en väl fungerande dokumentation som är tydlig och riktig. Det bör inte finnas utrymme för större missförstånd och oklarheter i ett ärende gällande barn och deras bästa. I ett annat JO-beslut

begärde en mamma utökat umgänge med sina barn men socialnämnden nekade det och menade på att omfattningen att umgänget idag var bra som det var. I socialnämndens svar till JO menar de att mamman inte visade något missnöje kring beslutet varken när beslutet förmedlades via telefon eller brev, inte heller under vårdperioden. Socialsekreteraren som hade hand om fallet uppger att hen därför gjorde bedömningen att mamman godtog beslutet. Detta i likhet med Foucault's (1987) resonemang gällande makten på en institutionell nivå, där de som övervakar ska har en tydlig överblick över alla individer för att kunna skapa en förändring.

“JO konstaterar att enbart passivitet från den enskildes sida inte ensamt kan läggas till grund för att samtycke ska anses ha lämnats och därmed en överenskommelse träffats om hur umgänget ska utövas. Nämnden vidtog ingen aktiv åtgärd för att få klarhet i mammans inställning och handläggningen borde därför ha utgått från att ingen överenskommelse fanns. Nämnden får kritik för att inte ha fattat beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU” (JO-beslut 4).

Detta kan kopplas till Bengtsson och Karmsteen (2021) som menar att biologiska föräldrar vars barn blivit omhändertagna enligt LVU ofta känner sig fråntagna sina rättigheter som föräldrar. Till exempel rätten till umgänge med sina barn, att någon annan ska bestämma om, hur, när, var och hur ofta de ska få träffa sitt barn. Vidare ledde detta ofta till en misstrohet till både den rättsliga- och sociala rättvisan. Kopplat till diskursen i samhället skriver Foucault (1987) hur de som är utsatta i samhället kan lätt bli ett föremål för maktens kraft.

“Frågan är om det fanns en överenskommelse mellan socialtjänsten och mamman som innebar att nämnden inte behövde fatta ett formellt beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU.” (JO-beslut 4)

I ovanstående citat framkommer det att detta är något som flera biologiska föräldrar uttrycker i såväl JO-besluten som i vetenskapliga studier. Hedin (2015) lyfter fram de biologiska föräldrarnas önskan om att få vara delaktiga i sina barns liv när de är placerade. Det kan handla om att bli tillfrågad om åsikter eller få uppdateringar om vad som händer i barnets vardag.

För att biologiska föräldrar ska få en möjlighet att i vissa fall kunna få ta nästa steg och få träffa sina barn, har det framkommit i beslut från JO att socialtjänsten har begärt drogtestar i samband med umgängestillfällena. Sett till hur Foucault (2008) talade om att makt är kunskap sammankopplar det till att biologiska föräldrar behöver uppleva en känsla av makt för att ha kunskap kring vad som är regelmässigt rätt. JO har då riktat kritik mot dessa beslut hänvisat till 2 kap 6§ första stycket Regeringsformen, som syftar till att individer ska vara skyddade mot påtvingade kroppsliga ingrepp. Såsom urinprov i detta fallet. I enlighet med 14§ LVU (se bilaga 1) om umgängesbegränsning ger JO kritik i hanteringen av ärendet

“Det ligger i sakens natur att socialnämnden då kan ha ett befogat intresse av att kunna förvissa sig om att en förälder inte är påverkad av droger när han eller hon ska umgås barnet. Om den enskilda inte frivilligt accepterar att uppvisa resultat av drogtestar har dock socialnämnden, som framgår av det ovan anförda, inte möjlighet att besluta om att föräldern ska uppvisa sådana som en förutsättning för att få ha umgänge.” (JO-beslut 5)

JO redogör vidare att ett barns umgänge med sina biologiska föräldrar, år 2019 när beslutet skrevs, ska ske i beaktning med den kommande barnkonventionen som lag. I en del fall blir det barnen som blir lidande av socialnämndens beslut om umgängesbegränsning när biologiska föräldrar inte frivilligt vill lämna drogtestar. JO menar på att 14§ LVU kan i många fall när det är aktuellt vara till barnets nackdel.

5.3. Samverkan mellan socialtjänst, familjehem och biologiska föräldrar

I följande avsnitt presenteras de upptäckter som framkommit kring negativa och positiva aspekter kring samverkan samt vilka förtjänster och brister som parterna upplever.

Höjer, Johansson och Wissö (2019) beskriver hur samverkan mellan de tre parterna kan vara betydande för barnets välmående och barnets bästa. Det framkommer i flertalet JO-beslut att ett tätare samarbete och tydligare kommunikation de tre parterna emellan hade kunnat vara behjälpligt i många fall. I ett fall var det ett trettonårigt barn som under vårdtiden hade en sexuell relation med en sextonåring. Det framgår att familjehemsföräldrarna vände sig till socialtjänsten för att be om råd och vägledning i situationen då de upptäckte att barnet efterhand började må dåligt av situationen. Familjehemsföräldrarna fick då svar att prata med barnet om vikten kring

säkert sex samt att de kunde prata med sextonåringens mamma för att lyfta situationen därifrån också. JO kritiserar handlandet och menar att då barnet är placerad enligt LVU har socialnämnden ett omfattande ansvar för barnet. De menar att en polisanmälan skulle gjorts och en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL (se bilaga 1) borde inletts för att utreda barnets behov av stöd och hjälp i situationen.

“Uppgifterna som familjehemmet lämnade till socialtjänsten tydde på att AA var utsatt för ett allvarligt brott, och att då lämna familjehemmet rådet att prata med AA om vikten av säkert sex är anmärkningsvärt” (JO-beslut 3).

Det framgår att det istället blev barnets biologiska förälder som till slut anmälde händelsen. JO menar att de uppgifterna som familjehemmet lämnade till socialtjänsten tydde på att barnet eventuellt var utsatt för ett allvarligt brott. Att enbart ge familjehemmet rådet att prata med barnet om vikten av säkert sex är enligt JO anmärkningsvärt och barnets bästa har inte varit i fokus när beslut om att inte inleda en utredning eller upprätta en anmälan. Wenneberg (2015) beskriver inom diskursen, begreppet ontologisk subjektivitet vilket innebär att saker endast existerar om det upplevs av en individ. I samverkan mellan flera parter kan det uppstå oenigheter kring vad en händelse egentligen är. Händelsen kring pojken (JO-beslut 3) tolkas och värdeladdas av alla parter vilket gör att de ser olika på vad händelsen egentligen betyder och därtill utformas åtgärder på specifika vis.

“Av bestämmelsen följer att nämnden efter ett beslut om vård enligt LVU inträder vid sidan av vårdnadshavare eller i deras ställe och att nämnden har samma skyldigheter och befogenheter som tillkommer vårdnadshavarna. Att noga följa och stödja de barn som omhändertagits av samhället för vård är en av de viktigaste uppgifterna för den sociala barn- och ungdomsvården.” (JO-beslut 3)

I enligt med Höjer, Johansson och Wissö (2019) beskriver att i deras studie är familjehemsföräldrarna tacksamma för den vägledning och de råd de kan få av socialarbetarens närvaro i det tredelade föräldraskapet när de själva tvekar eller är osäkra kring hur de ska förhålla sig till olika saker i barnets liv. Detta visar på att det behöver finnas en tydlig samverkan och

samarbete de tre parterna emellan. I detta fallet där det enligt JO brister från socialtjänstens sida leder det till att familjehemsföräldrarna förhåller sig till situationen som de har blivit uppmanade att göra. Den biologiska föräldern som sedan anmäler händelsen beskrivs vara missnöjd med förloppet och tillvägagångssättet kring situationen. JO i sin tur kritiserar socialnämnden som de anser borde startat en utredning för att se till barnets bästa och välmående. Tilliten mellan de tre parterna i detta fallet bör kunna antas ha blivit skadat. Familjehemsföräldrarna bör enligt JO kunna lita på att när de vänder sig till socialtjänsten för råd ska dennas vägledning vara i enlighet med lagar och regler.

Foucault (1987) hade ett intresse i hur underordnade drabbas och påverkas av makten i olika sammanhang och konstellationer, framförallt då någon är utsatt för tvångsmedel. När ett barn placeras enligt LVU, som är en tvångslag blir maktfördelningen de tre parterna emellan tydlig och de biologiska föräldrarna hamnar i underläge. Det framkommer genomgående i både tidigare forskning och i empirin att biologiska föräldrar upplever en underlägsenhet. Ett JO-beslut beskriver en mamma som egentligen inte var nöjd med det beslut som socialtjänsten hade fattat kring önskan om utökat umgänge med sitt barn men hon underordnade sig och berättade inte om sitt missnöje direkt till socialsekreteraren. Mamman hade efter önskemålet inte mer att säga till om i frågan eftersom socialtjänstens roll i fallet är att fatta beslut i enlighet med barnets bästa och har ett ansvar för barnets välmående och utveckling. För att främja upplevelsen av delaktighet och samverkan socialsekreterare och mamma emellan kan socialsekreterare enligt JO inkludera mamman och försäkra sig om att hon är införstådd i beslutet. Bengtsson och Karmsteen (2021) poängterar också samarbetets viktiga aspekter, erkännande, tillit och ömsesidighet. Vidare framhåller författarna vikten av förståelsen kring att parterna i maktförhållanden har olika grader av makt vilket påverkar samarbetsprocessen, tilliten och möjligheten att bli hörd.

5.4. Barnets bästa i JO-beslut

Begreppet barnets bästa är något som nämns i både mindre och större skala i JO-besluten. Dickens (2020) skriver att vad som just är bra för barnets välmående kan i många fall vara svårförklarad. I ett beslut lyfter JO fram kritik gällande frågan om umgänge mellan en förälder och det placerade barnet på vad som är förenligt med barnets bästa.

“[...] att det under den granskade perioden inte var förenligt med barnets bästa att umgänge kom till stånd. Nämndens skyldighet att utforma vården på så sätt att den främjar barnets samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön gäller dock även i de situationer då umgänge inte verkar vara möjligt för stunden.” (JO-beslut 1)

Utifrån Dickens (2020) resonemang är kontakt med biologiska föräldrar en viktig del i placeringen, om det kan visa sig vara förenligt med barnets bästa utan att skada utveckling eller välmående. Å ena sidan poängterar JO i flertalet av sina beslut gällande kontakten med biologiska föräldrar att den bör upprätthållas för barnets bästa, å andra sidan menar Dickens (2020) att hela tiden uppdatera ett barn som är placerad i ett familjehem om hur bra ens biologiska föräldrar och syskon har kan vara både bra och dåligt, allt handlar om en riskbedömning i stunden.

JO presenterar i ett beslut vikten av att se till barnperspektivet och vad som är bäst när det gäller barns kontakt med sina biologiska föräldrar, vid en placering enligt LVU.

“Av artikel 3 i FN:s barnkonvention framgår att alla åtgärder som rör barn, vare sig det vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet. I inledande bestämmelser av LVU framgår att vid beslut enligt denna ska vad som är bäst för barnet vara avgörande, vilket även framgår av socialtjänstlagen, SoL. Ett barn har rätt att få träffa sina föräldrar även om det kan finnas skäl att begränsa umgänget helt eller delvis med föräldrarna när barnet vårdas med stöd av LVU. “ (JO-beslut 5)

För att belysa detta ur ett annat perspektiv skriver Bengtsson och Kramsteen (2021) att de biologiska föräldrarna kan känna sig ifrågasatta eller kritiserade i sitt föräldraskap när det kommer att samverka med familjehemsföräldrarna. JO lägger fram i ett beslut att utifrån barnperspektivet är det viktigt att främja ett umgänge mellan barn och föräldrar. Dock påpekar även JO att umgänget kan behöva ske under olika former eller med restriktioner. Detta för att återigen se till barnets bästa. Här menar också Bengtsson och Kramsteen (2021) att i slutändan har alla de inblandade parterna i ett tredelat föräldraskap en kärlek för barnet och vill se till

barnets välmående och utveckling. Vidare uttrycker sig JO på följande sätt gällande barnets bästa.

En viktig aspekt att lyfta, är att detta beslut är från 2019. Det var året innan barnkonventionen blev lag och då det cirkulerade flera diskussioner kring vad det skulle komma att innebära. I flera av besluten från JO hänvisar de till barnets bästa och vad som är förenligt med det. I granskningen av besluten nämnde JO mellan 2015 och 2022 i de 11 besluten som vi har tagit fram, begrepp som barnets bästa 13 gånger, barnens behov 5 gånger, barnperspektiv 1 gång och barnkonventionen 3 gånger. Detta trots att Socialstyrelsen (2018) framhåller dessa begrepp som betydelsefulla i arbetet med barn, även i likhet med barnkonventionen som genomgående betonar dessa begrepp (UNICEF.se). I besluten från JO är det inte ett enda barn som själv hörts i besluten utan berörs utslutande av socialnämnden, socialtjänsten, biologiska föräldrar samt familjehemsföräldrar. På liknande sätt framgår det inom socialkonstruktivismen att vår kunskap ständigt påverkas av omgivningen. Vilket här syftar till hur JO belyser barnets perspektiv och barnkonventionen i olika konstellationer. Detta i enlighet med Barlebo Wenneberg (2010) och hur JO i några av besluten visar på att kunskapen kring barnkonventionen behöver bli ett mer användbart underlag i bedömningarna såsom JO benämner det, för att barnets perspektiv ska komma fram.

“Inom kort börjar barnkonventionen att gälla som lag i Sverige. Det kan mot den bakgrunden möjligen finnas skäl att diskutera om det utifrån hänsynen till barnets bästa borde införas en möjlighet för socialnämnden att föreskriva att en förälder ska uppvisa resultat av ett drogtest i samband med att han eller hon ska ha umgänge med ett barn som vårdas med stöd av LVU.” (JO-beslut 5)

Sett till ovanstående citat syftar artikel 12 i Barnkonventionen (se bilaga 1) till att barn har rätt att bilda egna åsikter och fritt kunna uttrycka dessa, i frågor som rör barnet, sett till barnets mognad och ålder. Det gäller även att kunna möjliggöra för ett barn att i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör ett barn ska barnet själv få komma till tals (UNICEF.se). Även innan barnkonventionen blev lag i Sverige använde JO i sina beslut, 36§ LVU (se bilaga 1) att barn ska få relevant information och kunna framföra sina åsikter i frågor som rör dem.

5. Avslutande diskussion

Avslutningsvis vill vi sammanfatta vårt resultat med koppling till syftet och våra tre frågeställningar. Syftet med studien har varit att utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv belysa de tre parterna i det tredelade föräldraskapet genom att undersöka JO-beslut. Samtliga beslut som är vår empiri är beslut kring barn som är placerade enligt LVU. Utifrån våra frågeställningar ville vi undersöka vilka mönster som utmärker sig i JO-besluten gällande samverkan, delaktighet och handlingsutrymme. En sista del som vi också undersökte var vilka för- och nackdelar som vi kunde tolka gällande det tredelade föräldraskapet.

Utifrån empirin har vi fått fram relevant kunskap för att kunna urskilja vissa mönster i besluten. Majoriteten av alla anmälningar till JO kommer från de biologiska föräldrarna som har sina barn placerade. Det framkommer alltid en anledning till att en anmälan gjordes och vad personen har för grunder. En återkommande diskussion som vi hamnade i var kring varför det mestadels var biologiska föräldrar som anmälde. En väg i diskussionen var att de biologiska föräldrarna har begränsat med makt när deras barn står under ett LVU. En känsla av att ha sina händer bakbundna och det enda en förälder kan göra är att använda sin röst för en förändring.

I besluten från JO ser vi ett tydligt bakomliggande mönster i att de behandlar barnperspektivet. Dock har vi lagt märke till att barnet själv aldrig kommer till tals i besluten. Även begreppet barnets bästa och andra liknande ord som syftar till barnets behov och välmående har en frånvarande roll i besluten. Vi uppmärksammade ett beslut från 2019, där JO tydligt skriver ut kopplingar till barnkonventionen som framtida lag vid den tidpunkten och vikten av det i beslut. Vi hade en förhoppning om att barnkonventionen skulle vara en återkommande del i beslut efter att den hade blivit lag i Sverige. En koppling vi gjort till avsaknaden av hänvisning till barnkonventionen kan handla om okunskap i hur den ska implementera andra lagar. Vidare i diskussionen framkommer det att i barnkonventionen artikel 12 borde barnets perspektiv komma mer till tals även i JO-beslut. Å ena sidan kan det handla om att granskningar som JO gör riktar sig mot myndigheter och inte privatpersoner, därför väljer de att inte inkludera barnet. Å andra sida ser vi att sett till barnets mognad och ålder har de en lika betydande roll i att få komma till tals som en vuxen när ett ärende som handlar om dem har gått fel till.

Det tredelade föräldraskapet är ett begrepp som sällan användas men som beskrivs mycket i tidigare forskning. Samverkan, delaktighet och en känsla av betydelsefullhet gentemot barnet är ämnen som återkommer i frågan kring en LVU placering och det är något som uttrycks från både de biologiska föräldrarna och familjehemsföräldrarna. Trots att det tredelade föräldraskapet inte är något förekommande begrepp som vi återkommande kan se i JO-besluten har vi gjort tolkningar utifrån vad definitionen av vad det tredelade föräldraskapet är. Genom att vi har skapat oss en förståelse kring ämnet är det lättare att se mönster i hur myndigheter yttrar sig gällande när barn är placerade och umgängesrätt med de biologiska föräldrarna.

Ett tydligt mönster genom studien visar att de biologiska föräldrarna ofta upplever en känsla av att vara fråntagna rätten till sitt barn. Allt från umgängesfrågan till att få vara en del i det livet barnet lever och få information kring barnets mående och om vardagliga saker och händelser. Samtidigt beskriver familjehemsföräldrar att de många gånger saknar nödvändig information kring barnet och dennes tidigare upplevelser och hur barnet verkar påverkas av situationen. Familjehemsföräldrarna uttrycker upprepade gånger att det är svårt att möta barnet om de inte har någon information.

Vi ser istället fördelar som kan komma till stånd om myndighetsutövningen sker på ett rättssäkert sätt mellan de tre parterna. Det skulle vara intressant att vidare undersöka hur det tredelade föräldraskapet skulle kunna fungera och vilket utfall det skulle bli. Ett projekt där det tredelade föräldraskapet fokuseras och implementeras i alla parter vardag och arbete. Intressanta frågeställningar skulle kunna vara hur påverkas barnet, känner de biologiska föräldrarna mer samhörighet och delaktighet, hur upplever familjehemsföräldrarna att ha de biologiska föräldrarna närmare sig samt hur det påverkar socialarbetarens arbete och handlingsutrymme. Vi ser att det tredelade föräldraskapet skulle kunna implementeras som en form av arbetsmodell inom socialt arbete när det gäller barn som är placerade i familjehem. Framst i de situationer där de biologiska föräldrarna är i bra skick till att upprätthålla en kontakt och framför allt att de vill ha kontakt.

För att diskutera vidare hur det tredelade föräldraskapet ska implementeras i socialarbetarnas arbetssätt har vi utifrån besluten från JO tydligt sett hur stort och övergripande ansvar de professionella har gällande barnavårdsärendet. Vi tolkar besluten som att många gånger kan det handla om ett begränsat handlingsutrymme eller hög arbetsbelastning för socialarbetaren som i

sin tur leda till en sämre samverkan i det som vi vill benämna som det tredelade föräldraskapet. Ett annat mönster i besluten har varit den administrativa delen, som exempelvis riskbedömningar kan bromsa ner det utvecklande arbetet som en socialarbetare ska göra för att ett barn ska kunna återförenas med sina biologiska föräldrar på ett säkert sätt. I likhet med det socialkonstruktivismen behöver vi djupdyka i vad som kan uppfattas som komplicerat och svårt, där det egentligen handlar om en socialt konstruerad verklighet. Här förhåller vi oss till att ett länge inrutat system kan vara svårt att förnya, som i detta fall när vi ser att det tredelade föräldraskapet kan göra mer nytta och skapa en bättre förståelse för alla inblandade parter. Slutligen hoppas vi denna uppsats kan ge mer styrka till begreppet det tredelade föräldraskapet och på så sätt uppmärksamma detta som något användbart inom det sociala arbetet och när barn blir placerade.

Referenslista

Barlebo Wenneberg, Soren (2010) Socialkonstruktivism -positioner, problem och perspektiv. 2 uppl. Malmö: Liber

Bengtsson, T. Tina. & Kirstine Karmsteen. (2021) Recognition of Parental Love: Birth Parents' Experiences with Cooperation When Having a Child Placed in Family Foster Care in Denmark, *British Journal of Social work*, 51(6), pp. 2001–2018.

Bergström, Göran & Kristina Boréus (2012) Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Boréus, Kristina & Bergström, Göran (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Burr, Vivien (2015) Social Constructionism. Third edition. London: Routledge

Bryman, Alan (2018). Samhällsvetenskapliga metoder. 3. uppl. Stockholm: Liber AB

Chateauf, Doris, Marie-Andrée Poirier & Geneviève Pagé (2021) Decision-making in foster care: A view on the dynamic and collective nature of the process, *Journal of Social Work*, 21(4), pp. 730–752.

Christoffersen, Line, Asbjørn Johannessen & Per Arne Tufte (2020) Introduktion till samhällsvetenskaplig metod. 2 uppl. Stockholm: Liber AB

Dickens, Jonathan, Judith Masson, Ludivine Garside, Julie Young & Kay Bader (2019) Courts, care proceedings and outcomes uncertainty: The challenges of achieving and assessing “good outcomes” for children after child protection proceedings, *Child & Family Social Work*, 24(4), pp. 574–581

Foucault, Michel (2008) *Diskursernas kamp*. Stockholm: Brutus Östling Bokförlag Symposion.

Foucault, Michel (1987) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag

Hedin, Lena (2015) Good Relations between Foster Parents and Birth Parents: A Swedish Study of Practices Promoting Successful Cooperation in Everyday Life. *Child Care in Practice*, 21(2), pp. 177–191. doi: 10.1080/13575279.2015.1005574.

Karlsson, Holmberg Mia (2021) *"Lilla hjärtat" drogades upprepade gånger*.

[<https://www.svd.se/a/Ep6R35/rattsstriden-om-lilla-hjartat-gar-vidare>] [Hämtat: 2022-05-08].

Kunskapsguiden (2020) *Om barns bästa och rätt till delaktighet*.

[<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/barnets-basta-och-ratt-till-delaktighet/om-barnets-basta-och-ratt-till-delaktighet/>] [Hämtat: 2022-05-09].

Lind, Rolf (2014) *Vidga vetandet. En introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB

Nyathi, Nhlanganiso (2018) Child protection decision-making: Social workers' perceptions, *Journal of Social Work Practice*, 32(2), pp. 189–203.

Shdaimah, Corey S & Alexander Ivana T. (2018) Foster parents experience of dependency court: Laying the groundwork for engagement, *Children & Youth Services Review*, 94, pp. 265–273.

Socialstyrelsen (2022) *Omhändertaganden av barn enligt LVU – information för vårdnadshavare.*

[<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/lvu/information-lvu-vardnadshavare/>] [Hämtat: 2022-05-09].

Socialstyrelsen (2018) *Grundbok i BBIC - barns behov i centrum.*

[<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2018-10-20.pdf>] [Hämtat: 2022-05-19].

Svedmark, I. Eva (2012) Att skydda individen från skada. En forskningsetisk balansakt. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet.* Malmö: Gleerups

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Vetenskapsrådet

Wissö, Therése, Helena Johansson & Ingrid Höjer (2019) What is a family? Constructions of family and parenting after a custody transfer from birth parents to foster parents, *Child & family social work*, 24(1), pp. 9–16.

Lagrum

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Lag (1949:105) om tryckfrihetsförordning

Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform

Socialtjänstlag (2001:453)

Propositioner

Prop. 2021/22:178. *Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex lilla hjärtat*

JO-beslut

JO-beslut 1

2018/19 s 543

Fråga om socialnämnden hade utformat vården enligt LVU så att den främjade barnets samhörighet med sin mor

(Dnr 6178-2015)

JO-beslut 2

2018/19 s 529

Av ett beslut om s.k. umgängesbegränsning enligt 14 § LVU ska det framgå bl.a. på vilket sätt umgänget begränsas, om beslutet gäller tills vidare eller är tidsbegränsat och vad som är skälen för beslutet

(Dnr 2533-2017)

JO-beslut 3

2020/21 s 505

En socialnämnd brast i hanteringen av ett ärende där ett trettonårigt barn som vårdades med stöd av LVU hade en sexuell relation med en sextonåring under vårddagen

(Dnr 6874-2018)

JO-beslut 4

2019/20 s 548

Fråga om en socialnämnd borde ha fattat ett formellt beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU

(Dnr 242-2017)

JO-beslut 5

2019/20 s 543

Fråga om en socialnämnd i ett beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU kan ställa krav på drogtest

(Dnr 7875-2017)

2019/20 s 93

En rådman förordnade i ett mål om beredande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga om verkställighet av domen utan stöd i lagen

(Dnr 2743-2018)

2019/20 s 99

I ett mål enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga lät en rådmann de omedelbara omhändertagandena bestå utan stöd i lagen
(Dnr 2744-2018)

2016/17 s 536

Kritik mot en tjänsteman inom socialtjänsten för att han verkställde en dom om vård enligt LVU trots att domen inte fick verkställas innan den hade vunnit laga kraft
(Dnr 3864-2013)

2015/16 s 442

Allvarlig kritik mot en socialnämnd bl.a. för att nämnden hade ”verkställt” en domstols beslut om vårdnad genom ett omedelbart omhändertagande enligt LVU
(Dnr 4983-2013)

2015/16 s 452

Fråga om socialnämnden vid omplacering av ett barn som vårdas enligt LVU ska fatta ett formellt placeringsbeslut redan när barnet påbörjar inskolning i ett nytt familjehem
(Dnr 224-2013)

2018/19 s 521

Fråga om socialnämndens möjlighet att delegera rätten att fatta beslut enligt 14 § LVU om att inte röja den unges vistelseort och om umgängesbegränsning
(Dnr 7984-2016)

Bilaga 1

Kommunallag (2017:725)

6 kap 34 § Ett ärende som väckts genom medborgarförslag ska om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

En nämnd som handlägger sådana ärenden ska minst en gång om året informera fullmäktige om de beslut som fattats i ärendena. Nämnden ska även informera om de ärenden som inte har avgjorts inom den tid som anges i första stycket.

6 kap 38 § Beslutanderätten får inte delegeras när det gäller

1. ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet,

2. framställningar eller yttranden till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats,
3. ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,
4. ärenden som väckts genom medborgarförslag och som lämnats över till nämnden, eller
5. ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform

13 kap 6 § Riksdagen väljer en eller flera ombudsmän (justitieombudsmän), som i enlighet med den instruktion som riksdagen beslutar ska utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra föreskrifter. En ombudsman får föra talan i de fall som anges i instruktionen.

Domstolar och förvaltningsmyndigheter samt anställda hos staten eller kommuner ska lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsman begär. Sådan skyldighet har även andra som står under en ombudsmans tillsyn. En ombudsman har rätt att få tillgång till domstolars och förvaltningsmyndigheters protokoll och handlingar. Allmän åklagare ska på begäran biträda en ombudsman.

Närmare bestämmelser om ombudsmännen meddelas i riksdagsordningen och i annan lag. *Lag (2010:1408)*.

Socialtjänstlag (2001:453)

5 kap 1 § Socialnämnden ska

1. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden,
2. i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga,
3. bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa,
4. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,
5. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga,

6. tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem,
 7. med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,
 8. i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,
 9. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts, och
 10. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört eller sedan verkställighet av slutna ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård upphört.
- Lag (2017:809).*

5 kap 2 § När ett barns bästa kräver det, får socialnämnden förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som har sitt hem inom kommunen att i hemmet ta emot andras barn.

Ett sådant förbud omfattar inte fall då det med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogat att ett barn tas emot i hemmet.

5 kap 3 § Kommunen ska sörja för

1. att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende, umgänge och frågor som gäller barnets försörjning (samarbetssamtal), och
2. att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.

Kommunen ska sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det.

Med familjerådgivning avses i denna lag en verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. *Lag (2013:1000).*

6 kap 1 § Socialnämnden ska sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett

1. familjehem,
2. hem för vård eller boende, eller
3. stödboende för barn och unga i åldern 16-20 år (stödboende).

Barn i åldern 16-17 år får tas emot i ett stödboende endast om det finns särskilda skäl.

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön. *Lag (2015:982).*

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

11 § Socialnämnden bestämmer hur vården av den unge skall ordnas och var han eller hon skall vistas under vårdtiden. I fråga om den som vårdas i ett hem som avses i 12 § första stycket får dock Statens institutionsstyrelse i samband med att den unge transporteras besluta att han eller hon tillfälligt skall vistas i ett annat sådant hem.

Nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem, om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne. Vård med stöd av denna lag skall dock alltid inledas utanför den unges eget hem.

Om nämndens beslut enligt första eller andra stycket inte kan avvaktas, får ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta i frågan. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Nämnden eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården skall ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden.

Nämnden har under vårdtiden samma ansvar som vårdnadshavaren för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken tillgodoses. *Lag (2007:1312)*.

12 § För vård av unga som på någon grund som anges i 3 § behöver stå under särskilt noggrann tillsyn ska det finnas särskilda ungdomshem.

Om socialnämnden har beslutat att den unge ska vistas i ett hem som avses i första stycket ska Statens institutionsstyrelse anvisa plats i ett sådant hem. I akuta situationer ska Statens institutionsstyrelse omedelbart anvisa en sådan plats. *Lag (2018:652)*.

13 § Har den unge beretts vård med stöd av 2 §, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vård enligt lagen fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Har den unge beretts vård med stöd av 3 §, ska socialnämnden inom sex månader från dagen för verkställighet av vårdbeslutet pröva om vård med stöd av lagen ska upphöra. Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

När den unge har varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. Därefter ska frågan övervägas årligen.

Vid övervägande enligt tredje stycket ska följande särskilt beaktas:

- den unges och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,
- den unges relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose den unges behov av en trygg och god uppväxt,
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose den unges behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående, och
- den unges relation till sina föräldrar. *Lag (2020:1259)*.

13 a § Socialnämnden ska noga följa vården av den som får vård med stöd av denna lag.

Socialnämnden ska följa vården främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där den unge vistas,
2. enskilda samtal med den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. *Lag (2012:777)*.

14 § Socialnämnden har ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses.

Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt denna lag, får socialnämnden

1. besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal ska utövas, eller
2. besluta att den unges vistelseort inte ska röjas för föräldrar eller vårdnadshavare.

Socialnämnden ska minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut som avses i andra stycket fortfarande behövs.

Av 30 § tredje stycket folkbokföringslagen (1991:481) framgår när socialnämnden får ansöka om skyddad folkbokföring för barn som vårdas enligt 2 § denna lag. *Lag (2018:686)*.

14 a § Statens institutionsstyrelse skall följa upp verksamheten enligt denna lag.

Uppföljningen skall omfatta tiden såväl under som efter avslutad vård.

Socialnämnden skall till Statens institutionsstyrelse lämna de uppgifter om enskilda som Statens institutionsstyrelse behöver för att fullgöra den skyldighet som följer av första stycket. *Lag (2005:468)*.

